

Preek over Mattheüs 1:18-25

Gehouden op de 4^e zondag van Advent, 18 december 2016 in de Maranathakerk te Den Haag

Gemeente van Christus,

Twee keer wordt hij gedwongen om te vluchten. Eerst door de keizer ver weg in Rome, naar zijn geboortestad, de burgerplicht roept. En later wordt hij door de soldaten van een jaloers dictator gedwongen om naar Egypte te vluchten. Twee keer moet hij op pad gaan, met vrouw, kind, ezel en timmermansgereedschap, want ook ver weg van huis moet hij brood op tafel kunnen zetten. Twee keer moet hij op pad – en hij doet dat gewoon, zonder te klagen, te morren of zijn mening erover te geven. In heel het verhaal, ja in heel de Bijbel zelfs staat geen enkel woord dat uit de mond van Josef komt.

Op het eerste gezicht is deze zwijgzame Josef zeker geen voorbeeld voor de moderne vaders van nu met hun pappadagen en draagzakken. Nee, hij is een man voor de achtergrond. Theologen denken nauwelijks na over hem, er bestaat volgens mij ook geen roman over deze menselijke vader van Jezus. Op schilderijen verdwijnt hij vaak in het schemerlicht van het decor. Ergens in een hoek haalt hij water, stookt hij een vuurtje of slaapt hij zelfs. Terwijl iedereen, herders, koningen en ook wij die naar het plaatje kijken in de ban zijn van het baby'tje in de krib. Zelfs kerstliederen nemen hem niet serieus: Als hij überhaupt genoemd wordt, dan alleen om te vermelden dat hij de bevalling heeft verslapen, ietwat onhandig erbij stond en reuzeblij was toen het jochie eindelijk stopte met krijsen. Natuurlijk mag hij bij geen kerstspel ontbreken, maar zijn rol blijft wel vaak tot het laatst over: Maria, de trotse moeder, zij staat centraal, zij is de hoofdrol. De armoedige herders, zij ontmoeten engelen en vertellen het goede nieuws door. De koningen dragen gouden kronen en mooie gewaden en brengen dure cadeaus. Maar Josef, nou, die staat er maar een gat in de lucht te kijken. Theatertechnisch heeft Josef minder dan een bijrol, hij is figurant en voor het verhaal ogenschijnlijk zonder betekenis. Hij zingt niet, brengt geen cadeaus en zwijgt. En toch is Josef, al lang voor de geboorte van Jezus de allereerste die het wonder van kerst leeft. Gewoon door er te zijn, door er te blijven en door zonder woorden twee keer met moeder en kind op pad te gaan.

Ik stel me voor, dat hij zich zijn leven anders had voorgesteld. Hij was timmerman, gerespecteerd en eenvoudig. Met zijn handen bezig – niet zozeer met betekenisvolle woorden of grote plannen. Gewoon huisje, boompje, beestje. Een normale joodse man die met lange jaren hard werken nu eindelijk voldoende geld opzij had gelegd om te kunnen trouwen. Hij wilde niets liever dan een normale echtgenoot van een gewone joodse vrouw zijn. Een normale vader van gewone kinderen. Zijn droom was niet meer en niet minder dan een gewoon timmermansgezin.

Maar dan gebeurt er ineens iets wat alles behalve gewoon is. Ja, meer nog: iets onvoorstelbaars! Zijn verloofde, nog voordat zij samen gingen wonen, blijkt zwanger te zijn. En het kind is niet van hem! Dat moet ongelooflijk hard aankomen! Stel je voor, je bent verliefd, de huwelijksvoorbereidingen zijn in volle gang en dan ontdek je dat je vrouw of man met een ander naar bed is geweest. En dan nog vaag beweert, dat het kind van de Heilige Geest zou zijn... Ja, hoor, het zal wel! Je vertrouwen is misbruikt, de belofte gebroken, alle mooie toekomstplannen storten in elkaar. De gemiddelde man die dat vandaag de dag te horen krijgt, zou 1,2,3 zijn koffers pakken en het verbintenis verbreken. Moge toch degene die het kind verwekt heeft, zich eerst met de gierende hormonen van vrouwlief bemoeien en dan oplossingen bedenken voor het gekrijs van zijn nazaat. En mannen die wel blijven en ondanks alles toch gaan trouwen zouden tenminste verleid zijn om hun wraak de komende 35 jaar stukje bij beetje aan hun vrouw op te dienen, liefst op de trouwdag. Maar ook een ondoordachte doorbraak van woede, haat en wraak is zeker denkbaar. Stel je voor dat bij het opbiechten een timmermanshamer of keukenmes binnen handbereik ligt...

Maar Josef leeft de woede over zijn krenking niet aan Maria uit en ziet af van zijn wraak. Hij vindt een weg om zijn woede onschadelijk te maken door haar te verbinden met zijn liefde voor Maria en met zijn vertrouwen op God. En precies dit is het moment, lang voor de geboorte van Jezus, dat het wonder van kerst tot leven ontwaakt. Mattheüs weet dat dat bijzonder is, dat dit een wonder is, want er moet wel een engel aan te pas komen. De evangelist weet echter ook, dat je na zo'n enorme krenking niet zomaar weer tot de orde van de dag over kunt gaan. Mattheüs duidt de innerlijke strijd van Josef aan: "Haar man Jozef, die een rechtschapen mens was, wilde haar niet in opspraak brengen en dacht erover haar in het

geheim te verstoten.” Erg voorzichtige woorden, moet ik zeggen. Want had hij haar wel ‘in opspraak’ gebracht (dus aangifte tegen haar gedaan bij de autoriteiten), dan was Maria conform de toen geldige wetten samen met de ongeboren Jezus gestenigd. Maar gelukkig was Josef rechtschapen en kon hij dus de gene van wie hij toch eigenlijk wel houdt niet de dood wensen. Maar er bleef wel nog een tweede mogelijkheid: stiekem ervandoor gaan, elders, ver weg opnieuw beginnen en de hele zaak met Maria zo snel mogelijk vergeten. Voor Maria en Jezus zou dit eveneens rampzalig zijn geweest: ongehuwde moeders en hun kinderen stonden destijds helemaal onderaan. Niemand die iets met hen te maken wilde hebben. Geen inkomsten, geen zekerheid, een leven in armoede en op straat – als bedelaar of hoer – zou zeker hun lot zijn geweest.

Maar ook voor deze tweede mogelijkheid kiest Josef niet. Want hij droomt van een engel die hem zegt: ‘wees niet bang, verlaat Maria niet, want de zoon die zij draagt, gaat jouw volk redden!’ Nuchtere mensen zouden zeggen: nou, en? Je droomt zoveel op een nacht, zeker als je ineens in zo’n storm van emoties bent belandt als Josef. Waar je dan niet allemaal van droomt... van monsters, draken, mooie vrouwen, boze boeven, je geliefde natuurlijk en ja, ook van engelen – maar het meeste ben je sowieso al weer kwijt als je ’s ochtends wakker wordt.

Josef denkt, voelt en handelt anders. Josef begrijpt de taal van de dromen. Hij heeft op zijn minst een vermoeden door wie hij in het donker van zijn nacht werd benaderd. Hij voelt de opdracht en weet, dat God hem nodig heeft. Hij begrijpt dat zijn krenking en zijn woede grenzen hebben, dat zijn liefde voor Maria en zijn vertrouwen op God groter en belangrijker zijn dan de pijn die hij lijdt. Jozef luistert naar de stem van de liefde. Vrouw en kind wegen zwaarder voor hem dan de pijn van de krenking. De man die bij kerstspelen bijna altijd stom blijft, wordt tot groot voorbeeld als het om de vraag gaat, hoe je wraakgevoelens vaarwel kunt zeggen. Als je zo naar Jozef kijkt, snap je al heel veel ervan hoe Jezus tegen wereld en mensen aankeek. Jozef is de eerste volgeling én de eerste leraar van zijn zoon.

Daarom werd Jozef wakker en deed hij wat de engel hem had opgedragen: hij nam Maria bij zich als zijn vrouw. En dat, lieve gemeente, is niets minder dan een wonder, hier al ontwaakt het wonder van kerst tot leven. Want hier lukt het iemand om niet alsmaar koppig zijn gelijk en wat volgens de wet zijn recht zou zijn op te eisen. Hier kan iemand zijn woede en wraakzucht laten varen en blijft iemand niet wrokkig staren op zijn eigen pijn. Daarom laat Josef hier ook elke goedkope symboolpolitiek achterwege en zoekt niet koortsig naar een bliksemafleider, een zondenbok voor zijn krenking. Nee, hier blijft iemand vol rust en vertrouwen het grotere plaatje van liefde en leven zien. Hier laat iemand deze woorden ‘wees niet bang’ echt doordringen tot zijn hart. Hier lukt het iemand in plaats van op fatsoen, regeltjes en voorschriften vol op God te vertrouwen – ook al is het volstrekt onduidelijk waar de weg heen zal gaan en wat er allemaal gaat gebeuren.

Josef luistert naar de stem van de liefde. Maria en het kind betekenen meer voor hem dan de pijn die hij lijdt. Van hem kunnen wij leren, dat vrede tussen mensen uit het zaad van het vertrouwen ontkiemt. Josef vertrouwt op God, op zijn beloftes over degene die geboren gaat worden. En hij vertrouwt Maria, ook al baart zij wie dan ook. Josef ziet dit kind letterlijk als geschenk van God – en geeft hem zijn naam, waarmee hij het wettelijke vaderschap aanvaardt. Hij zal van dit kind houden en voor hem zorgen, ook al heeft het hem pijn en tranen gekost. Zo volbrengt Josef een daad van liefde. Al kijkend naar Jozef wordt duidelijk, dat het christendom een religie van de liefde is.

Vrede tussen mensen groeit uit vertrouwen. Vrede ontkiemt als iemand zijn pijn en krenking niet over al het andere laat heersen. Vrede ontkiemt als mensen hun pijn in perspectief kunnen zien en het besluit nemen om leven en liefde zwaarder te laten wegen dan de pijn die zij lijden. Vrede ontkiemt als mensen zich dit echt laten zeggen: Wees niet bang!

Waar zo vrede tussen mensen ontkiemt, daar is het kerst. Daarom ontwaakt het wonder van kerst al met Josef als hij van zijn wraak afziet. In dit besluit zit veel van de geest en de boodschap van Jezus. Josef, deze milde, liefdevolle en vredebrengende man is dus alles behalve een onbelangrijke figurant. Josef is de eerste aardse leraar van zijn zoon en de eerste volgeling van Jezus. Laten wij ook van hem leren!

Amen.